

ХАҢЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
10 КҮНҮТТЭН ТАХСА

№ 25 (7822) - 1995 жыл салушы 28 күн. Ойтуорундук ☆ Сымата — 146 солж. 15 харчы

ХАҲАЛҲЫННААҒЫН МЕХАНИЗМА

БЭЙЗ СЫНА ӨЙДӨӨТӨБҮНЭ
(БААҢЫНАЙ А. П. ЕФИМОВКА ХАРДА)

Рынок туһунан санааларбын «Сыга олох» хаһыат редакциятыгар мыһытым кэминтэн бу хаһыатка «Ныйа кини ардыгар» дива миэхэ туһуламмыт сурук баччэттэнэ. Мээнэ кини мыһыпатах, Вокутурдар төрүт суус, кыахтаах кидилэрэ, хамаандалыыр система сааһа көһиллэргэр уһун кэмгэ салайар үлэһэ үлэлэһэбит. тыа хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, билигин бааһынай Афанасий Петрович Ефимов суруга.

Онон, хал да онгоруом буоллар, сизэри тутуһан, оһинэттирбэр нийэбин. Суругу үгүстэр бэлсипит буолуохтаахтар. Сүнньэ: мин 1990 сыллаахха аһа мунуһаар кыттыһар совхозка дьон заннаа үлэлээбэт, босхого олус умсугуйар буолбуттарын санаан баран, кооперативы таранаммын государство көмөтө суох үлэлниргэ киирбитим туһунан эппитим ахтыллар. Онон 4 сыд кэниһтэн, бааһынай буолаат, «өлөн баран өйдөмкүт» курдук, бу Попомарев суебу баһыгар 3 мөл. солкуобайы көрдүүр, наһаа-наһаа аһары туһар уонна байыагы тырта-хорута үлэлнир онкугар дьону муһинарар, босхого суудаагы дьэбэт бэлэхтээх уонна оннун гыммаһар баһытны биллэрэр.

Ону тух баарынан быһаарыым. Дьэ, кырдым, оччолорго совхозтар нуһаҕаннын үлэлэтэхтэринэ эрэ элбэи аахсар балаһыанньалара баара. Икинн холбоһуу адалыым. Үгүстөр билэбит. Маннайгыта: холбоһуу, ол сыл оройуон 6 совхозттан Сүбүрүүс-най аатынан хаһааймыҥа барытарыттан мөлхөх үлэлээбэ, сүрүү былааннарын толорбокко, дотация-тын племенной сылгы этигэр угай, урукку харчы-нан 22 мөл. солк. дохусту, барыны ылдыта. Сөгү-мэр үп!

Ийнэс холобур. Бийиги, килэгчлэр ити ийинкэ бастакынан коллективнай ареданы нилдэрэн, итин сөүрүх курдук үлээбиппит. Сыл ийинэн бири махтаан үүтү баһынны 600-төн тахса кг үрдэтэн, предарияние үрдүнэн ити көрдөрүүнү 2200 кг тиздибиппит, туттарылар суоһу орто мыйаһына 400-төн тахса кг үктэбитэ. Бу сыл бийикхэ анардас көрө, оһыт атыстаһа ыраактан-чутастан 50-ча араас делегация кэлэ смлдыбыта. Оһунубыт хамма баарый? Ийнэс сынбатыгар үүт бөбөнү ман, ыһаах сағанна күннээбидитин 3 тоннада тиэрдэн нһөн, күһтөрү 3 центнергэ тийһа төттөрү түспүүлүт. Тоғодоготхха, дотацияны сыл анарыттан сылтгы эгигер уганнар, албери да ыатахха хамнаһа суох хаалым-һанпыт днөн. Итинэн сылы адыһах сүүс тайһапчыча барыстаһа түмүктэбиппит. Ёссө от ыйыттан 300 мааһытын ийирөйдөри субайным (подсос) ыһпылып, 20 манньыксыһпытыгар 500-түү солк. мыйа босхо хамнас бээрөн барап, сокурууан-хотунал сынньатан ажалыһпыт буоллар, денсе арыйы элбегди барыстанарбыт хаалбыта. Кэмэ оннук эго, партия нуусуэбэ.

Итн боско үп-харчы кэлэр механизма судуру
эбэ. Онно билигин отчетоору система эрэ жэлтэй
дин толкуйуттан тахсыбыт уонна олохтообут этн
үттү элбэтэр «стратегията», уураахтара, дьаһалым
сыйлыылара тиэрпитэ. Дьэ, сыгыбайыт экономикка
дизбөнккн дуо? Атын ханным дойдуга итинни
«улуу» арыытыны оноруктарай? Ол да инан, бу
ст. бу мыйдаан-толуккан жабдымизэхит буолуо.

Афанасий Петрович, дээ, итн хэвнэ совхозна
дэон гэвннэ үлээзбэт буудла, ннраны үлэээн эл
бах харчнны бэлэхтэтэлэр дмэхэ сөн буолбатар
дуу? Үөһа этиллибит түбэлтэбэ 1 солкуобай боро
дуусууһаа 4 солк. буолуохтааһар үгүс компенса
цияны аарыстылар илн. Аренда итн курдук тохтоо
бута. Ол мөннүтүн, ннрдык, 4-5 киһилээх тутуу
экспертизын тэриимитин. Киһиргээбэллн, госу

даргасуттан бийр харчы көмөтө, сүүдата суух салтан аяа ордук нэмгэ син элбэх үлэни өгөрбүлүт; сана мадаһыны, кулууп дьэе салдааһыны кулуу-бүгэр дээрн өгөрөн туттарбыллыт; кварталнай нэстельнай көндөйү, 120 миэстэлээх сана оһуола комплексын туох баар кырааскатын, шунатурка-тын, буорун үлэтин; Арыылвааха детсад капита-льнай өрөмүөнүн уо. д. а. Байан да соёбүн, үйөбөр итинни тахсыылаахтын үлэни дэ, үлэлэ-та иликитин. Ону баара уопсай долгунна оһу-таран, аны кооперативтар куһаҕан аатыраквар, бэй-биттэн да ыйыппанна, райсонет исполкомун дьаһ-лынан сабан кэбиситтэра. Утарсан туһа суоҕа. Ол эрээри бу холонуубар бири ойдөөбүтүм; киһи эл-нүд ылаадына, хаһаайы буолаарына, тусна бэ-чээтээнэахха, элбөк өгөрүөт сөбүн. Ону санаппы-на, көпсөбикэс улахан олуона суохха дьыа. Үлэ-дэбити эттэрим, баар бөчээти көрдөрдөбүм.

Ити сагалзайнаарым, элпитим нурдук, эстибтерини шинэ, удахан сомхонунан олорор туһата суудун өйдөөн, нэһилиэгим республикада биир жайгайтынан бүтүүн баайнайынан барарытар көтүдөөччү буолбутум. Биирдийлээн малынан бытарыһыны төрүт утаран, өдөлөннөнү үс улахан баайнай хаһаайыстыбата гына араарары өйдөтө, этэ сатаабытым өрзөри, ылыммаккалар, 13 аны барбыппыт. Иденбын туруулаһан, бадабын толорор 12 хаһаайыстыбаттан орлубут дьону барытын хомуйа тэрдэн 30 үлөһиттээх уонна 18 жайдарын холбообут дьоннордоох улахан хаһаайыстыбаны (кыра колхозу) тэрийбитим. Сорохтор кэлин, бэр балаһыанньанынан, тусла хаһаайыстыба төрүннүлэр. Видигин 15 күһүлөөх хааллым да, өссө кыарыыр туруктаахпыт. Ол да гыннар баайнайынан барыппыттан, бу дьыаланы сагаласпыппыттан олох кэмсимэппин.

Бааһьнайдар бу нэмтэ байдлылар днэбэллнн. эхннннлэр днэххэ эмнэ кэрэгэй. Кнлэтэн бааһьнайдара соххоотан тикснбит пайдартын таһынан чааһьнайдарыгар 40-ча араас мааркалаах трактордары, массмыналары, техиннавы атыллстылар. Отгон днэдэ-уонка туттуллар сана араас суол радиотелеаппаратуралары, малы-салы булуумуттары саан сиппэккнн. Ити барытын төрүүгүнэн конгуллан, хаһаайын буолан, «бөчөөт туһалайн» уонна талбыт курдук, өргитэн-өргинэн, булан-таман үтүстүк сүүрөн-көтөн түбүгүрбүттэрэ буоллаҕа. Онкоэбин, хомойуох ичин, элбэх сүөлүнү мыйады таһынан исппэккэ, бириэмэ ордорунан атын сиртэ үлэлээн эмнэ туту эмэ кнллэринналлара баар суол, кннүдлөр даҕаны.

Афанасий Петрович, отгон элний, болугурдар сүтү-журааны сөччө билимиз, айылда анаан айбыт Чурагчы «Украинатыгар» суулабан элорор дыон да наһаа кыадырбынныт эмиз тоҕо эрэ биллибэт ээ. Ол сеп. Үлүр суруйбутун курдук, бу политикара сыаналарга ылах кутуругун манаан бары да аях пытын булунарбыт саарбахтардыах буолла. Урукку та бири этим. Киплэ үүт 800 солк. буоллаһына чинтэн согуоннайдык ылмахтаах хотугу надбавканы, оройуоннаады ноэффицисны—барыта 150 бырыһыаны көдүрэттэххэ, ити киплэ үүт 300 солк эрэ тутуулар, эбэтэр уруккунаа 8 харчыга төгүһэр. Оттон ол сааһа үүт 53 харчыга тутуулар. Манньык сыанаада сыһыанга табаарынай сүөһүнү итин барса суоҕа кимнэ баргытыгар өйдөнөр сүөл. Бюджеттан көмөтө суох тыа хаһаайыстыбата ханна да сайдыбата биллар. Оннооҕор Америка фермерлара 28 бырыһыаннаах государство көмөтүн

(Бүтүүтүн 3 стр. нэр).

ТЫА ХАҒААЙЫСТЫБАТЫН
ҮЛЭЙТТЭРИН МУННЬАХТАРА

Олушбу 23 күнүгөр Одьудуунга тма хааайыстыбатын улуустаары управлениетын төрийинитивиз баайнай хааайыстыбаларын, табаарыстыбалар, тма хааайыстыбатын хааччынар төрилтэлэр салайааччыларын уонна нэһиликтэр баһылыктарын сүбө мунньахтара буолан ааста.

Тыд хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин үгэс буолбут бу сыллаагы түмсүүлэригэр хаһаайыстыбаннай үлэ түмүктөрүн уонна соруктарын туһунан даныдааты тыд хаһаайыстыбатын управлениетын начальнига **В. П. Чичинаров** өҥөрдө. Муһнааы председателлээн ытта улуус бааһынай хаһаайы-тыбаларын ассоциациятын председателэ **М. Н. Кор-сун**.

Бу удахан түмсүүгэ кыттымы ылылар! улуус дьаһалтатын баһылыга Н. С. Сивцев, республика Тыматын хаһаайыстыбатын министри бастагы сол-буйлачы А. В. Васильев, «Саха-фермер» ассоциация вице-президент А. А. Гуляев. Муннах кэрди-һүүтүгүн республикаттан сыдыар ыалдыттар тус-таах болпуруостарга эппиктибэтилер уонна бэйэ-лэрин үлэдики салааларытар дьыла туругун, нин-ни хайысхалары билэһиннэрдылэр. Н. С. Сивцев удахан этинни өйгөрдө.

Кинилэри сэргэ тыл эттилэр. **И. И. Филиппов** — Одьулуун нэһилиэгин бааһынай хаһаайыстыбаларын ассоциациятын председатели, **Р. С. Варашков** — «Төҥүрөгүстээх» бааһынай хаһаайыстыбатын салаааччыта, **В. Г. Габышев** — Хоптоботтон бааһынай, **Н. Г. Михайлов** — «Мындабаайы» табаарыстыба директора, нэһилиэк баһылыга, **Е. А. Николаева** — улууска племенной үлэс инспектор, **И. И. Хон** — «Чыаппара» табаарыстыба директора, **И. П. Пономарев** — Кытайнахтан бааһынай, **Р. Р. Иванов** — «Агротехснаб» АО производственной отделын начальнига, **В. К. Ефремов** — Одьулуунтан бааһынай, **М. С. Седалищев** — Халы-Иахтаан бааһынай, **С. Н. Сергеев** — Хоптоботтон бааһынай, **С. Д. Петров** — Мырылаттан бааһынай, **Л. Н. Тихонов** — Соловьев нэһилиэгин бааһынай хаһаайыстыбаларын ассоциациятын председатели, **А. Т. Ноговицын** — э-үүт комбинатын директора, **В. Н. Ноговицын** — Сылдантан бааһынай.

Мундаах 1895 сэлгэ улдусна тых хаааймстыб-
тын салгыт саймнарныга туһуламмыт түүрт нуун-
наах уураагы алына.

Тыя хайааныстыбатын бородуунгуялаларын оё-
рооччулар бу түнсүүлэрингэр эт-үүт комбинага нэлэ-
атыны-эргизнэ тарга. Сөбүгэр смалага убаһа,
ынах, сибиинньэ эттэрэ, халбаһы, пельменнэй оё-
һуктар, эрдлибит, ыһаммыт эттэр, ынах үрүң
нэ, тууһаммыт сибиинньэ сыата, хаан атыланны-
лар. Ону тэҥэ мнэстэлэртэн промышленнай табаар
араһа, бэйэ оёһуктара хамадатык бардылар. Муу-
һах быһыһтар видеокалон, буфет үлэстэтиэр.

«CO» Kopp.

Чечняда машини өтә. 1994 елдан ахсынчы—1995
елдан тохсунчы ыйдара.

Снимок тарга, үөһэ—Грозный тайгатыр иһилик иһр-
бингэ россиянкай тап;

аллара—Грозный. Нуучча дьахтара үлүгүтүлү-
бут куораттан куруур.

(PHTA—CSTA)

Раиса СОФРОНОВА

«КЫАНЫЫГА — САЛЮТ!» УУС-УРАН
САМОДЕЯТЕЛЬНООҢҮ КӨРҮҮ

БИИРТЭН - БИИР БЭРТ

Болтогдор композицияларын не хоёонго сөнүө бөрүлүбүт тынан баран, толороочуларга сиката суохтара сыппатта. Хордара хайдаана. М. Е. Васильева кыайа-хото тутан бөлөмнөөбит «Хатынчаах алааспар» уонна «Сэрин ветераннара» дигэн ырыалара түмүк концерка киллэрилиннэр. Кыргыттар ансамбллара табылган ылдаабата. Уолаттар «Эрендиэм эйнаха, Чурапчым чаранга» дигэн ырыаны бөлөччө тахсыылаахтык ылдаатылар.

Биридинилээн толороочулартан Василий Игнатов хаану, ыраас куолаһа, фонограмманы сатабыллаахтын туһанара биһирэниэ. Петр Андреев толорууга биһир санаанан түмүккэ киллэрилиннэ. Дуэт «Эн кэллэн» дигэн ырыаны сонундук толордо.

«Талан-талан талааныыкка» уонна «Айналган» дигэн сценкалар не хоёонноро ситэ арыллыбакалар, тутактык көһүнүкүлэр. Болтогдор бэйэлэрин кыахтарынан бэртээхэй үтүктүлүрү туруорбуттар. Пааралар бэйэ-бэйэлэрингэр дьүүрөлөһүлэр. Фокекдор жанрдарыттан чабырдах сэрэхтик толорулунна. Маныаха эдэр аадааччылары киллэрбиттэрэ хайдаллаах. Эсөө чочуулан түмүк концерка киллэрэллэрингэр иккери санаатын эттэ. Концерти хаймытыгар, уоту-күөһү туһаныыта, көстүүмүз жөһү үр-

дук сыаналары туруорда.

Кытаанахтар композицияларыгар күлүгү туһаныыта үлүһүлүү баар. Табыллыыт не хоёонноро композицияны толороочулар бэйэлэрэ тахсан сагаран-иһэрэн көрдөрбүттэрэ буоллар, быдан тутсуох этэ. Сэрин ветерана сирэй эбэрдалээн, ылдаан олук уурда.

Түөлбөлөргө эргиллэн кэлбит айаллах үйэ салааттарыгар анаан И. Левин тылыгар, Ф. Гоголев мелодиятыгар «Эйэ иһин» дигэн ырыаны сцена ветерана Федор Трофимов урдук таһымнаахтык толордо. Ону тэнэ Любовь Монгуш, Александр Лихомов солотара чабылхай күөһүрдэринэн аарылыннар. Римма Корюкина истинг куолаһын иһин иһиттэр-истэ олоруох курдук. Дуэтка нүүснэ бөлөмнөһүн кэлбиттэр: биһир ирдэнэр буоллаһына минилэр үһү таһаардылар. Анна Исакова уонна Любовь Монгуш дуэттара саамай үрдүктүк сыаналанна. Любовь көргөнүн Геннадийы кытта тувалыы малааннар көрөөччүлөр куттарын туттулар.

Иһин сценка онугар үһү бөлөмнөһүттөр. Олортоң «Билсигин кулууба» уонна «Наахара Сүөдэр» сыаналаннылар. Үтүктүлүргө кыайан арыллыбатылар. Арай латиноамериканскай үтүккү көхтөөтүк толоруллан түмүккэ киллэрилиннэ. Араас таһымнаах көрүүлөр лауреаттара Василий Андреев тойуга биһирэниэн биһирэниэ. Чабырдахсыттар көрөөччүлэри сэрэхтентилэр. Концерды Г. Монгуш салаааччылаах ВИА түмүктэтэ.

М. ТЕРЮТИНА, жюри чилиэнэ.

БЭЙЭ СЫҤА ӨЙДӨӨТӨБҮНЭ

(Бүтүүтэ. Иһин 1 стр. көр).

туһаналлар дигэн суруйаллар. Биһиги түбэлтэбиттэр ити ылыахтаах надбавканы, коэффициенты көбүртөхтөннө. 8 харчыбытыттан төһөтүн дьыһаах дотация дигэни иһин эрэ булкупар.

Эсөө манньыгы чуолкайдыхха. Ол буолбут актив мунньагар «кооперативна биһир көмөтө суох» дигэн билиһин, Афанасий Петрович, сүөһү итинтэтигэр көмө наадата суох дигэн алдас өйдөөбүт буолуоххар сеп. Ама хайа киһи иһинэ дин туруоһай даһана. Ол да иһин ити дотацияны ылар ынах, төрүүр биз баһынан биһирээххэ дигэн суруйбутун эрийэ өйдөөн, эһиз сыһа соһуобуһун быһымылаах. Үрүһү харанан сурулла сылдьар эбээт. Ыанар ынах баһыгар, быһа холууан, 3 мөл. солк. дигэн. Түөрт ынахтаах баһынайга 12 мөлүйүүн, МТЗ трактор мотуорун сыаната. Үүһэ турар инфляцияны ааһытаахха, киһи онук соһуобат сыаната. Уосайынан, ити дотация ыанар ынах, төрүүр биз, ийэ сибиһиһэ ахсаанынан, ыһыт гектарынан бөрүлэрэ буоллар, сүөһү ахсаана элбэ, атын ол-бу махинация, балаһыта аарыһа этэ. Ону баара бу кэллин улууска буолбут мунньахха правительствот бэрэстэбинтэ ынах төһөтүнэн биһирээххэ сүөһү наһаа элбэ дигэн соһутта. Эн этэрин курдук, дьэ сүрдээх тизэргэ эргийин. Сүөһү элбиктэ кууһаан үһү. Итинни да политика баран сүөһүбүт кыргыллан эрдэбэ.

Аны эн этингэр тохтуоһа. Сурункар ыналар дьону фермердэтэ ыттары бөлүөххэ, пенсионердары баһынай оноруоһа. Юонилар улууһу, республиканы байытыахтара этэ дигэниһин. Ити баһас бэйэ тартарымылаах соһус этин буолуо ээ. Сеп-сөлөһүтүн. Хантан кэлэн иһирдээн, нүүстээх үлэттэн туораабыт дьон, республикатааһар буолуох, бөһөбүтүн да байытарбыт саарбах иһин. Фермергэ, дьыһыннэ, дьон саамай үлэһитэ, кыахтааһа, эсөө, атын сирдэргэ курдук, анал үрөһү баран, эвамен туттаран көмүскээбит өртө барыа этэ буоллаа.

Түмүгэр биллэр нөмүгү холобурдуу. Өлөрөгө ууруллубут буруйдаах дьыалатын ыраахтааһыга биһиргэттэрэ аралбыттар. Санаата көнүгөрөн олорор ыраахтааһы: «Быһымаахха, табыллыбат өлөрүөххэ» — дигэн уурбут. Ону суруйута соллутуойун иһиксиктэ иһинтэн туруоран иһийин, ол сирдөөһү таһааран ыһаан нэбиситтэр. Мин да туруорсуубар ол иһиртэ тизэргэ эргитэн, сүөһүттэн ынаһы араарбакка сыһа өйдөмүтэ хомолтолоох. Ол иһин Афанасий Петрович, саамай сөнүө суруйарын курдук, бэйэ байарын эрэ туһугар умса-төннө түстэххэ, туохха барытыгар наһаа аһара бардахха, болломтотто суох буолдахха, туора дьону буолуохталлар, чугас да уруулары хомоттор, хоргутар ыраахтан буолбатах.

Оттон мин бэйэбин төрүт даһаны аһара барааччынан, дьону муннарааччынан, босхого суудайааччынан аарыммаһын. Төттөрүтүн, дьон хаһаайык буолан сагалыы үлэһитлэрингэр, манньа албын-көддүү аччырыгар, сахалар төрүт дьарыкпыт — сүөһү итинтэ эстибүтүгэр, сир хаһаайыһыах буолларыгар төһөлөөх мөһкүстүм, этим-тыһыным, суруйдум буолла. Ону баһас ким да мөддөһүнэ суоһа. Эһитим эрэ буолуо дуо, дьыһ ылсан үлэһит

сырытааһым.

Оттон «босхого суудайан байыы» чаһыгар дьонтоң сөччө итэһэс олорбонун эрээри, лаппа байыт ааттаныаһын, чаһынай массыннатааһар буолуох, велосипедым, биһир солжуобай уурдарым да суох. Оттон баарынан иһирсэттэххэ, баһынайдаабыт иһин бастаһы сылбар ынахтыһын-сылгыһын, чаһынайдыһын 400-чакэ сүөһүнү үгүс өртүн Амур түгэһиттэн тийэ атыылаһан, таһан аһатан, ити урунунан 8-тыы харчылаах үтү матаһан иһитим чуолкай. Төһөкү булбутум, талбытым, көлөһүтүм, эргипитим барыта кумахха ууну кулуттуу онно бардаһа. Дьэ, аны, саамай бүтэһиттэр, эһиги кытта биһирэ сөбүлэһибин. Биһирдин малынан ыһылхан сөччө ырааппаһыт буолуо. Сага сиппир сагалыы сиппийэр. Сага салаатта кэлэн, ыһылдым кууһаан, кыттыһар ордук дигэн биһир эмэ баһынайы буруйдаар уурааһы таһаардахтарына, холбоспунуутун бөһөбүт да бөһөккэ хаалыаһытын сеп. Ол эрээри бу сырыыта, урунук соһоһотар курдук буолбакка, көнүл өртүнэн кооперациялаһыһан хайаатар да барар чинчилээх. Ону олох көрдөрөн иһирэбэ.

Чэ, уонна, бэйэ иһин ардытар көпөһүтүгэ элээххэ, киһиттэн алдас, сыһа тахсар, тус бэйэм айыһа улаханньык санаабын туннаппын. Отчону сагалыһытым, биһир онук хайдыммыт да буолуоһа. Хата, эн биһирин бачча сааһытыгар дьэри олоххо активнай позициябытын сүтэрбөккэ, сыһа таба да буоллар санаа быраһаһа, туруорса, үлэһит-хамсыы сылдьарбыт эһиз кууһаана суохха дьыһа. Онук эрэ буоллун.

Иһан ПОНОМАРЕВ.

РЕДАКЦИЯТТАН: Ыттыктылаах аадааччыларбыт! А. П. Ефимов уонна И. П. Пономарев сурунтары хайдах баарынан эһизэ тиэртибит. Ол түбөһүнчэ буолбатах. Суруйар да дьоммут иһинэн салайар, хаһаайыстыбанай үлэһит үчүгөйдик биллэлэр, биллэһин баһыһайдар. Онон олох үөһүгэр сылдьаллар. Афанасий Петрович — Саха Республикатын тыатын хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, Иһан Петрович — улууска, республикада биһир садалааһыннардаах, баһыһайдар хамсааһынарын биһир бастаһынан олохтоспуг үтүөлээх киһи.

Киһилэр туруорар, мөһкүһэр боллуростара да — уосай дьыала туһугар. Бу булкурдаах иһингэ сүрүн иһитиммэбитин, дьарыкпытын — сүөһүбүтүн хайдах харыстаан хаалларыбыт дигэн. Доруобай мөһкүһүртэн дьыһ иһирдэһим, таба суолу булуохха сеп. Бу түбэлтэһэ тус өйдөһөт сорох өрүттэри ааһыһаһа, мөһкүһэччилэр сыалтара, сорууттара биһир эрээри, ону түргэһини, улахан охсуута суох хайдах олоххо киллэриэххэ дигэниэ арыһы утарыһаһымылардаахтар.

Сытар таас аһыһынан уу аһаһытын көрүтэ, үлэһэбэһи киһи сыһаһара да суох. Оттон, эһити, күндү аадааччыларбыт, санааһыт, сыалгыт туохха сытарый? Суруйум, мөһкүһүм, санааһыт бу иһин убаастабыллыах дьоммут курдук сайдардым.

Иһиһентий ОКОЕВ

АТААРЫЫ

Уйгу саас эргиллэн бөл тураах
Уйатын дьобуннаан туттууга
Арчылаах ытчаһыны кый ыраах
Атаара мин дууһам ытаата.

Дархан аат былдыһа хааһыргыһар
Хара суор, дьэ, хаһан иһиттэр —
Афгаммыт айдаанын хатыһы
Кавказныт хаанынан иһиттэр.

Күн ийэ ыһырык саныһыарын
Көмүһэ уутугар көмүө дуу?
Көрө кыһы көрөһсүр уолчаһын
Көриһин көрөөхтүүр кума дуу?

Харахтан хаарыһаһа уолчаһыны
Хаххалаан саһыһаһа бүрүөһүн.
Тусх тутуой массыһа айаһын!
Уолчаһыны түүн түһэһи көрөөһүм.

КУТУУЙ ДУУ
БУ ДОХСУН ТОЙУККУН!

Саха Республикатын үтүөлээх
артисткаһыгар Д. Г. Варашковага.

Алаһыһы ырыһыт кыһыһаһа,
Адыһын уруккун курдуккун.
Өрдөөһү нэһиниһэн айаһа,
Көр, истинэм баар эһит тойуккун!

Хааннаах ыар кыргыһы күдэнэ
Хаххалаан сүппүттэр аралар.
Сэттэлээх уол иһити тэтэрэр
Сэлэһинэй куйаас буолатар.

Утаттым даһаны. Таммах уу
Тамаһын, уо, хаһан таарыһмай?
Эһиксэ... буоланна долгуннуу.
Эһиксэлэ хаһаһыһы эн ырыһа.

Тусыаһын фашиһка Гастелло
Уот буомба буолбутун туһуһан.
Уолукпар модун да уох туолла
Геройга уруулуу холуһан.

Бүдүккэ түспөһкэ, хотойдуу.
Бүгүн да эр бөрдэ буолуохпун.
Тулууру, дуулууру уруйдуу.
Кутууй дуу бу дохсун тойуккун!

Салааска соһуулаах кыһыһаһан

(Саһаһым Варвара Дмитриевна Попова —
Савина сирдык көриһингэр).

«Фрунзе» аатынан колхозтан Савина Варвара Дмитриевна, Карпова Екатерина, Абрамова Феодосия, Абрамова М. В. иһки салааскаһын иһин куул бурдугу Чурапчыттан соһон киллэрэн бар дьоннорун тыһыһын өрүһүйбүттэрэ.

(Е. С. Дьячковскай «Болугур историкта» дигэн иһиниһэн суруллубут иһингэтиһтэн).

Чээһим түн сирэ — үһүн да даһаан...
Ырааһан — куул бурдук, салааска...
Сыһыһаһан ыһыт ол нэһи кыһыһаһан
Ыйдаһа түүн чунтун алааска.

Уонна, дьэ, эмиз өлүү үөһүттэн
Хоргутубут дьон тыһыһын күн дигэн
Сосуһа сатыһар. Күүс-күдэх эһитэн
Өлбөөрөр күн уота ыһ иһки.

Снаттар, биһир хардым... Эсөө биһир хардым...
(Тийиһэхтээх Аммата — сэттэ көс).
Син-биһир тиэрдилээ, хоодуот Саабыһаһа,
Синиһаһа Балбаһа да өһөс.

Дайыһа үрөһүн үмүрүн үөтүн
Быһыһаһан аһыһыһаһан оол сүттэ.
Сүдү иһин туттуу иһинтэһэ түөспүн
Сүрөһим иһүөлүһэн да тэттэ.

☆ Сааһа — Сергей Савелий Дмитриевич, Варвара таһа, Кийиһал-Сулуэ. Ада дойдун сэринтэн II степенэ орденнар наһаһаһа, лейтенант, 6.03.1944 с. сэрин хонугуттар геройдуу охтубута. Саһаһым улаһаһан уолун иһин аһыһаһан ааттаһыта.

ТУБАЛААХ КИНИГЭ

Базар, олох, айвадм тардан буолуо, доруобу-
ланы харыстаныт, эмтэни туһуна суруйуулар ха-
быттарган, суруулааларган ылан муньар буолу-
тун ыраатт. Ол дьарыгым киниги Геннадий Петро-
вич Малахов «Целительные силы» дьэ 1994 сыл-
лааха бачааттаант бортээхэй кинигетигэр тиксэрдэ.
Бу үлэ үс тома табыста, уопсай тыһымынча страни-
цаах, төрдүс табыстаа буолуо. Ити кинигэ бэ-
э этин-хаанын, күүһүн туһанаан эмэ суох доруобу-
ланы тупсарыт. Эмтэни туһуна тыһымынчаан сыл-
ларган күн бүгүн наука бастыт ситиһиллэрин туһа-
наан эмтэни туһунаан көксөтөр. Кимнэх барытыгар
өйдөөр гына судургу тыһынан суруллубут. Кини
малдьар дьонго эрэ туһалаах буолбатах, доруобай-
дарга даканы туһата улахан. Суруулааларынан сыл-
лаахтаах, олох доруобай кинигэ ахсаанынча бу-
луон сөл. онон кинигэ сүбэтэ хас бирдиниһигэр
туһалаах буодарыгар саарбахтааһын суох.

Бастаан кинигэ этин-хааны ыраастаант, аһаһын
уонна аһылык туһунаан суруллар. Этин-хааны ыраас-
тааһыны ким барыта бэйэтэ өгөрөр ныхааһа. Соҕо-
тох суон оһоһо киртйинитэ кини малдьымын 80
барыһымын ылар. Онуоха суон оһоһоһу уонна
бьары ыраастааһыны кинигэ сурулларынан са-
лайтаран ким барыта өгөрүөн сөл, онон элбэх ы-
рыһы сэрэтэр, эмтир кыахтанарын. Хойуулар
хайтараччылар суон оһоһосторугар 5—6 кг тийэ
хойуулар мустан сыйһымынчылы тахсытыттан
араас көксөнөр үөскүүдлөр эбит. оччобуна хаан кир-
тийинитэ күүскэ барар үйү. Итинтэн сааланар эбит
биһиги араас ырыһы ылдарыбыт. Аһаһын уонна
аһылык туһунаан, бьарата, биһиги тугу даканы билбэт
эбинит, малдьымыт сүгүн бириниһэтэ итиннэхэ
буодарын олох мөккүсөт гына быһаарар.

Иккис кинигэ бастаан чааһыгар кини этин-хаанын,
иккис чааһыгар хамсаанын, ачыкстааһын, тыһыны
уонна ууһун эмтэни туһунаан тустарынан тини-
һитиһитин суруллубут. Холобур, бирдэ санаахтаах,
бэдэйэн сүүрүүтэ юһи сатааба, бьибэтэ суохха
дьэри. Оттон кинигэ өйдөөбөтөх элбэх туһалаах
сүбэлэрин бэрлэллэр. Ачыкстааһын, ууһун эмтэ-
ни, тыһыны туһунаан суруйарыгар киннэхэ бирдин
илгэһэрд тийэ туох уларыһы буодарын сөүөх
курдук чуокайдыт быһаарар уонна ылыһармылаах.
Үһүс кинигэ бастаан чааһыгар биоритмолотия киир-
бит. Манна чааһынан, сууккаан, надьэлэнэ, ыйы-
нан, сылынан кини этин-хааныгар туох уларыһы-
лар баралларыгар сөл түбөһиннэрэн эмтэни ханнук
ыһымаары ханнук уонна хайдах туһанаары тиниһи-
тиһик көксөн. Иккис чааһыгар биһиги билэр, со-
ролтор туһаммыт нымбайт—иккис эмтэни ту-
һунаан кинигэ сагардылаах суруллубутун ааһа-
хыт сөл.

Төрдүс кинигэ доруобуһу тупсарыга, эмтэ-
ниһигэ бирдин бэйэбит система оностуубут туһуна
сурулуохтаах. Ити нымаларынан элбэх киниги эмтэ-
ни үтүөрдүбүтүн иһин барба-махтал тылларын эп-
итирит ааһаххыт сөл. Эмтэһиниһигэ үксүгэр
бэриммэт рэн ырыһы араас истас миһэлэртэ үөс-
көбүтүн үтүөрдүү түбөһтэлэрэ үтүстүк суруллар.
Былр 2-3 тыһымынча сылаартан бэттэх кини аймах
хайдах эмтэммитин ырытан, онно биллэти наука
тугу ситиһитин холбоон, эмэ суох эмтэни аныгы
нымаларын сийилин сэлэргин. Ол да иһин меди-
цинскэй наука докторо, Государственной биремийэ
лауреата, РСФСР үтүөлээх саганы аһааччыта И. П.
Неумывакин ити кинигэни бэйэтин үлэтигэр туһана-
рын таһынан, араас профилаах врачтар методи-
ческой пособие быһымынан туһаналларыгар сүбэ-
лэр.

Аһыт сыл бүтүүтэ Мындаааһыга Сардаана Ва-
сильевна Федорова, идэтиннэ терапевт-врач, экстра-
сенс, кэлэн дьону эмтэбэтэ, онно көксөтөн билби-
ти кини Г. П. Малахова үөрөхтү уонна учуута-
ны нымаларын олус биһирин, дьону эмтэһини-
гэр олору туһанаар эбит. С. В. Федорова «Алаас»
профилакторийга араһынан үлэллэр, ону таһынан
улуустарга сымдарыгар эмтэһиниһигэ сөргө лекция
ааһар, сүбэ-ама биһэр.

Бу кинигэ туһунаан хаһыат ааһааччылар туһа-
нынар дьэ суруйду. Олус туһалаах кинигэ. Аас-
пыт сылга Дьонуускайга 7, 9, 10 тыһ. солк. аты-
лаан этэ, кэлэн дьэ кинигэ көстөр буолбут. Онон
маньаха коммерсанттыг көмөлөһөллөрүгэр баа-
рабын.

Петр АРЖАКОВ.

Редактор М. Н. СИДОРОВА.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла
Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор—
21-332, отделы—21-265, общий—21-505.

Эбэрдэлиибит!

Күндү көргөһүн, аһабытын, аһабытын, үлэ, сөргө
өстөрүн, Чурапчы сэлэһиниһигэ одоһоһун. ПО-
ПОВ Роман Петрович 60 сааскын туолбут үөрүү-
лээх күнүгүн итинтиг, итинтиг эбэрдэлиибит.
Баһарабыт сөргөһүн, чэһэһиниһигэ сымдары,
кырдымы, сылайымы, ырыһы дьэ тугу билбэккэр.
Уһун үлэллэр, дьоллоох буол.

Эбэрдэни кытта көргөһүн, кыргытарын, ийи-
тин, уолаттарын, сымнэһин.

х х х

Уһаастыгар быраһытын, убайытын МОНАСТЫ
ГЕН Спиридон Максимович 55 сааскын туолан
бачааттаах сыһыһынан тахсыһымын итинтиг
истинтиг эбэрдэлиибит. Баһарабыт доруобайдыт
сымдары, уһун үлэллэр, оһоһторго, сымнэһигэр, ай-
махтаргар күүс-көмө, сүбэ-ама буодаргар, күн сир-
гэр баар бары үтүөнү.

Эбэрдэни Эмтэһигэ, быраһыгар Валерий, кийиһигэ
Галина уонна оһолор.

«Алаас сибэккилэрэ» көрүү-конкурс балаһыанньата

Культура, үөрэх управлениелара оһону искусство
кэрэ ийэгитигэр тардар, бэйэ норуотун, атын норуот-
тар ырыаларыгар-тойуктарыгар үөрэтэр, оһо муз-
ыкальнай дьоруун, талаанын арыһан салгыт сайдал-
ларыгар көмөлөһөр сымлаах бу көрүү-конкурс
ыһаллар.

5—14 саастаах оһуоһа киирэн иһиннэһи
саастаах оһо тэрилтэлэрин, иһиннэһи орто жэрдик
группаларын иһиннэһиһигэр, тэрилтэ суох дьэ-
бэ оһолор оһолор—бирдиниллэн толороччулар уон-
на коллективтар кытталлар. Бэйэлэрин талаһыла-
рынан саха мелодистарын ырыаларынан, ханнук ба-
дарар тыһынан аныгы, эстраднай ырыалартан 2
ырыһы толороллор. Музыкальнай дьоруоһа: баян,
гитара, фонограмма, о. д. а.

Сымаланаар: толоруу уратытын ситиһиллэти
уонна чаһаһаһыт көстүүтэ; сымнаа туттуу; кө-
түүт.

Көрүү-конкурс I түһүмэһэ Одьулууннааһы. Сым-
нааһы кинигэ муус устар 6 күнүгэр ыһыллар.
Иһайыттар II түһүмэһэ «Как прекрасен этот
мир!» дьэ девизтээх оһо фестивалыгар уонна улуус-
ка ыһыллар. Иһайыт иһаһа кыттар быраһыт
ыһахтарга, анал ааттар, бариннэһи туттарыһахтарга.

Сайаһпалар маннук телефоннарга ыһыллаллар:
21-317—культура управлениета, 22-217—үөрэх
управлениета, 24-310—Одьулууннааһы Сымнааһы
иһинэ.

Культура, үөрэх управлениелара.

«СНР» БААН ИЙТИНИНЭРЭ

Бу ий 20 күнүттэн уурдарымы бырыһыаннара
маннуктар:

—2 ийга сымлааһыта 110 бырыһыан;

—3 ийга сымлааһыта 125 бырыһыан;

—6 ийга сымлааһыта 130 бырыһыан.

Эрдэ уурдарыттар бырыһыаннара оннуһан хаа-
лаллар.

АТЫЛЫБЫТ

«Эрэл» ХЭТ 1994 с. онноһуллубут, 9 тыһ. км
сүүрбүт, тенталлаах бортовой УАЗ автомашинаны
атыһылар. Өгө кыһыл.

Табаарыһыта УАЗ автомашиналарга уонна «Мин-
скэй» мотоцикларга сайаһыта хомуйар. Тел. 21-
668.

х х х

Ат от муньарын. Сымнаа—1 мөл. 500 тыһ.
солк.

Хортуонлуйу. Куудун сымнаа—70 тыһ. солк.,
тааратын иддэ көлөбүт.

Ат от оһоругар сайаһыта хомуйабыт.
Тел. 25-393, 25-346 (Хатылыга, үлэ чааһын ий-
иннэ эбэтэр кэһини).

х х х

Чапчэни сымнаа «Альпан» стенкалары (тупса-
бай көрүгүнээхтэр, үчүгэй хааһыһытаахтар, уста-
лара—3 м 20 см, үрдүкүтэ—2 м 21 см). Атыла-
һылыбыт 5—10 стенканы холбоон эрлээх тэри-
спорынан Нерюнриттан иддэһи биһэрбит. Бу Дьо-
нуускайга барарыһа бэйэ массыһыта, онон Чу-

Танараа үнүү.

А. Сенцов фотота (РИТА—ССТА).

МАХТАНАБЫТ

Билиһигэ саастаах кыһыһыт Аһыны Новосибир-
скайга сүрэгин операциятаа ийдэр кыһаһаах
наминтигэр күүс-көмө буолбут үлэллэр тэрилтэ-
тигэр—улуус дьаһалтатын, СПТУ-13 коллективта-
рыгар уонна социальнай көмүскэллээх буолуу
управлениетар, ону тэнэ билиһи ыарахан да, үө-
рүүлээх да түгэһиһиһигэр тэнгэ үлэллэр табаарыс-
тарбытыгар, аймактарбытыгар А. М. Слепцов, И.
М. Слепцов, С. Е. Старостин, П. С. Дьяковскай,
А. И. Коркин, В. С. Христофорова, Е. С. Винокуро-
ва, Г. Г. Попов дьэ көргөһүгэр, балтыбытыгар
М. Н. Березкина уонна врач В. Г. Никифорова
махталыһыт тирдэбит. Хаһан даканы эһиги ыраас,
сырдык санааһыт, истин-иһирэх тылларыт эһиги
кытта куруутун аргыһаһа сырыттыһар.

Махталы кытта Людмила, Семен Егоровтар,
Чурапчы сэл.

рапчыга тийэр төлөбүрэ лаппа чэпчэһи буолуоһа.
Хас да кини кыттыһан санаһынан сөл. Тел. Нерюн-
рита: 8-247-4-40-91 (үлэ чааһын кэһиниһигэр).

х х х

Субаллык приватизациялаһыт толору хааччы-
лыһылаах бир хостох (46 кв. м) квартираны. Аады-
рыһа: Чурапчы сэл. Набережнай уул. 17 №-рэ, 6 кв.

х х х

«Фунай» телевизоры, «Фунай» видеоплееры.
Дьэ куортаһаһыт.
Тел. 21-843, 21-325.

«Мындааһы» табаарыһыта үлэһитэ

ВАСИЛЬЕВ Дмитрий Васильевич

эдр сааһыгар соһумардык өлбүтүнэн дьирит
кутурданыһын тирдэллэр:

—Иһигэр Варвара Семеновна, аһатыгар
Василий Дмитриевич Васильевтарга, көргөһү-
гэр Полинада, оһолоругар Мындааһыттан
Савиннар, Поповтар, Николаевтар, Сидоро-
тар, Прокопьевтар, Чурапчыттан Чичигинаров-
тар.

—Көргөһүгэр, оһолоругар, төрөһүтүгэр
Чурапчыттан Неустроевтар, Мындааһыттан
Кузьминнар, Романовтар, Сымлантан Башнев-
тар.

Дьонуускайдааһы «Алаһа» ачыһыт пред-
приятне рабочаа

ЗАХАРОВ Петр Трофимович

эмискэ малдьан өлбүтүнэн дьирит кутурданы-
рын тирдэллэр:

—Аһатыгар Захаров Трофим Ивановичка,
убайдарыгар, балтыларыгар аймактар Чурап-
чыттан Захаровтар, Слепцовтар, Дьяковскай-
дар, Тодойтон Смирниковтар, Дьонуускайтан
Дьяковскай Т. Г.

Учредители (соучредители) газеты—Редакция, Администрация улуса,
Национальная издательско-полиграфическая компания «Сахаполиграфиздат».
Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и
субботам. Индекс газеты: 54907. Объем—1 усл. п. лист. на 4-х страницах.

Зарегистрирована Саха
(Якутской) региональной
инспекцией по защите
свободы печати и массо-
вой информации.